

TİKELCİ ETİĞİN SİYASET TEORİSİNE YANSIMASI: KOMÜNİTERYANİZMİN BİR TÜREVİ OLARAK LIBERAL MİLLİYETÇİLİK*

İbrahim BULDUR**

Özet

Bu çalışmada liberal milliyetçilik düşüncesi komüniteryan siyaset teorisinin bir türevi olarak tikelci etik perspektifinden incelenmektedir. Çalışmada öncelikle evrenselci etik ile tikelci etik arasındaki gerilim nesnellik-görecelilik, rasyonellik-irrasyonellik, tarafsızlık-tarafgirlik gibi kavramlar ekseninde tartışılmaktadır. Evrensel etik savunucuları ahlaki ilke ve normları evrensel, bağlama göre değişiklik göstermeyen, genelleştirilebilir, herkese karşı eşit ve yine herkese karşı tarafsız olarak kabul eder. Tikelci etik savunucuları ise ahlaki ilkelerin toplumdan topluma veya dönemden döneme farklılık göstereceğini, genel geçer ve evrensel ahlaki kurallardan bahsedilemeyeceğini, eşitlik ve tarafsızlık gibi niteliklerin bazı durumlarda ahlaki davranışı ya da normu açıklayamayacağını, kişinin özel ilişkilerinin ve bağlılıklarının ahlaki öneme sahip olacağını öne sürer. Bu tartışma, çalışmada siyaset teorisi bağlamına taşınmakta ve liberalizmin evrenselci argümanları ile komüniteryanizmin tikelci argümanları -genel hatlarıyla sınırlı olmak üzere- normatif bireycilik, bireysel otonomi, benlik tasavvuru, bağlamsallık, toplum, ortak yaşam ve iyi hayat gibi kavramlar merkeze alınarak incelenmektedir. Son kısımda ise liberal milliyetçilik düşüncesinin komüniteryan düşünce ile arasındaki teorik bağlantılara dikkat çekilmekte ve liberal milliyetçiliğin komüniteryanizmin bir türevi olduğu sonucuna varılmaktadır. Çünkü liberal milliyetçilik bireyin bağlamsallığına vurgu yaparak büyük oranda komüniteryan benlik anlayışını benimsemekte, ulusu bir cemaat olarak tasavvur ederek evrenselci etiğe eleştirel yaklaşmakta ve tikelci etiğin değerine vurgu yapmaktadır. Bu fikirler ahlaki ve politik iyilerin soyut akıl yürüterek ulaşılabilecek ilkelere değil belirli tarihsel ve toplumsal değerlere dayandığını öne süren liberal milliyetçileri ve komüniteryan düşünürleri birbirlerine yaklaştırır.

Anahtar Kelimeler: Liberal Milliyetçilik, Komüniteryanizm, Liberalizm, Evrenselci Etik, Tikelci Etik.

Jel Kodları: Z00

* Bu makale, yazar tarafından İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında hazırlanmakta olan doktora tezine dayanmaktadır.

** İstanbul Üniversitesi Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ibuldur@cumhuriyet.edu.tr

ORCID: 0000-0002-4260-8044

Alındığı Tarih : 14.04.2025

Kabul Edildiği Tarih : 30.05.2025

Açık Erişim Tarihi : 26.06.2025

The Reflection of Particularist Ethics on Political Theory: Liberal Nationalism as a Derivative of Communitarianism

Abstract

This study discusses whether the idea of liberal nationalism can be considered a derivative of communitarian political theory from the perspective of particularist ethics. Initially, the tension between universalist ethics and particularist ethics is discussed in terms of some key concepts such as objectivity-relativism, rationality-irrationality, impartiality-neutrality. Proponents of universal ethics consider moral principles and norms to be universal, context-free, generalizable, equal to all and impartial to all. Particularist ethicists, on the other hand, argue that moral principles differ from society to society or from period to period, that there are no generally valid and universal moral rules, that qualities such as equality and impartiality cannot explain moral behavior or norms in some cases, and that a person's private relationships and commitments are morally important. In the second part, the debate is elaborated in the context of political theory and the universalist arguments of liberalism and the particularist arguments of communitarianism are discussed in general terms. At this point, some key concepts such as normative individualism, individual autonomy, self-concept, contextuality, community, common life and the good life are elucidated on. The final section draws attention to the theoretical affinities between liberal nationalism and communitarianism and concludes that liberal nationalism is a derivative of communitarianism. This conclusion is supported by the fact that liberal nationalism largely adopts a communitarian conception of the self by emphasizing individual contextuality, critiques universalist ethics by envisioning the nation as a moral community, and affirms the value of particularist ethics. These ideas bring liberal nationalists and communitarians converge in arguing that the moral and political good is based on specific historical and social values, not principles that can be arrived at through abstract reasoning.

Keywords: Liberal Nationalism, Communitarianism, Liberalism, Universalist Ethics, Particularist Ethics.

Jel Codes: Z00

Giriş

Liberal “değerlerle” milliyetçi “erdemleri” bir araya getirme ya da milliyetçiliğin yol açabileceği ırkçılık, yabancı düşmanlığı gibi tutumları liberalizmin argümanlarıyla “törpüleme” çabasının bir ürünü olan liberal milliyetçilik düşüncesi, kişinin kendi ulusundan olanları ulusundan olmayanlara öncelemesinin ahlaki olarak meşru olduğunu iddia eder. Buna göre kişi, ulusunun

üyelerine karşı -diğer insanlara karşı sorumlu olmadığı- bazı özel ahlaki yükümlölüklerle sahiptir. Böyle bir iddia esasında ahlakın evrensel mi yoksa tikel mi olduğu tartışmasının bir ürünüdür. Çünkü evrenselci etik ile tikelci etik arasında politik etiği de kapsayacak kadim bir dikotomi söz konusudur. Evrenselci etik tüm insanların çıkarlarına ve değlerlerine eşit ve tarafsız bir şekilde saygı gösterilmesi gerektiğini öne sürer. Özellikle ahlaki tarafsızlar, kozmopolitanlar, faydacılar ve Kantçı deontolojik ahlakçılar etiğin evrensel olduğu fikrini paylaşır. Tikelci etiğe göre ise kişi, özel ilişkilere/bağlılıklara sahip olduğu ailesinin, arkadaş çevresinin, yerel topluluğunun veya ulusunun üyelerinin çıkarlarını diğer insanların çıkarlarına karşı öncelemelidir. Özellikle etik egoistler, sezgiciler, çoğulcular ve komüniteryanların bu şekilde düşündüğünü söylemek mümkündür.

Bu çalışmada öncelikle evrenselci etik ile tikelci etik arasındaki ilişki ahlaki nesnellik-ahlaki görecelilik, rasyonellik-irrasyonellik, ahlaki tarafsızlık-ahlaki tarafgirlik kavramları ekseninde tartışılacaktır. Ardından ilgili tartışmanın siyaset teorisi bağlamına odaklanılacak, evrenselci etiğin temsilcisi olarak kabul edilebilecek olan liberalizm ile tikelci etiğin temsilcisi olarak kabul edilebilecek olan komüniteryanizm normatif bireycilik, bireysel otonomi, benlik tasavvuru, bağlamsallık, toplum, ortak yaşam ve iyi hayat gibi kavramlar ışığında karşılaştırılacaktır. Son bölümde ise liberal milliyetçi düşüncenin ulusu bir cemaat olarak tasavvur etmesi, bireyin bağlamsallığına ve sınırlı bir bireysel otonomi kavramına vurgu yapması, ortak yaşamın ve dayanışmanın değeri öne çıkarması sebebiyle komüniteryan düşüncenin -tikelci etiği merkeze almaları açısından- bir türevi olduğu iddia edilecektir. Aşağıda iki gelenek arasında kimi farklılıklar ortaya konarken görüleceği üzere liberal milliyetçilik, komüniteryanizmin sadece belirli bir önermesine yoğunlaşmış olması ve onun “alt dalı” mesabesine indirgenmesi anlamında bir türevi değildir. Burada ileri sürölmek istenen, iki geleneğin özellikle evrenselci etik karşısında tikelci etiği referans almaları ve topluluğun ahlaki değeri yaptıkları vurgu noktasında ortaklaştıklarıdır.

1. Evrenselci Etik-Tikelci Etik Dikotomisi

Evrenselci etik taraftarları; etik teörinin nesnel, rasyonel, içsel olarak tutarlı, evrensel olarak uygulanabilir, bireysel çıkarlardan bağımsız, zamanın ve kültürün özelliklerini aşma kapasitesine sahip olması gerektiğini ileri sürer. Tikelci etik savunucuları ise böylesi bir iddianın; durumu, bağlamı, tikelliği ve de bireyler ve gruplar arasındaki derin kültürel farklılıkları görmezden geldiğini düşünür (Callahan, 2000, 40). Evrenselciler için tehlike, etiği ilkesiz politikaların ve duyguların çatıştığı bir alana dönüştürebilecek göreceliliktir. Kùltürleri aşan evrensel değlere sahip olmayan bir dünya ahlaki kaosa mahkûm olan ve yerel tiranlıkların

inisiyatifine kalmış bir dünya olacaktır. Çünkü topluluklar ancak tarihlerini ve çıkarlarını aşan evrensel değerler aracılığıyla yargılanabilirler. Tikelciler için ise tehlike insanlar ve değerler arasındaki farklılıklara duyarsız kalmaktır. Tikelciler sözde daha yüksek ahlaki doğruların esasında belirli güçlü grupların -erkekler, beyazlar, mezhepçi dinler, seküler ideolojiler ya da kültürel elitler- doğruları olarak ortaya çıktığını iddia eder (Callahan, 2000, 42).

Evrensel etik-tikel etik dikotomisinin bir yansıması, ahlaki görecelik (moral relativism) ile ahlaki nesnelcilik (moral objectivism) arasındaki karşıtlıkta ifadesini bulur. Ahlaki nesnelcilik, herkes için her zaman ve her durumda geçerli ahlaki norm ve ilkelerin var olduğu fikridir. Bu düşünce ahlaki mutlakçılık (moral absolutism) düşüncesiyle oldukça yakın anlamlarda kullanılsa da aralarında bazı farklılıklar vardır. Ahlaki mutlakçılık, nesnel ahlak ilkelerinin istisnasız olarak her durumda ve tüm kültürlerde uygulanabilir olduğunu öne sürerken ahlaki nesnelcilik bu noktada belirli istisnalara alan açar. Ahlaki görecelik ise ahlak ilkelerinin nesnel olmadığı, birey ve kültürler göre değişiklik gösterdiği fikridir. Ahlaki doğru ve yanlış kişilere ya da toplumlara göre değişiklik gösterebilir. Ahlaki görecelik öznel ve kültürel görecelik olarak ikiye ayrılır. Öznel görecelik doğru eylemin bir kişinin onayladığı eylem olduğunu iddia ederek her bireyin ahlaken yanılmaz olduğunu ima etmiş olur. Kültürel görecelik ise insanların ahlaki yargılarının kültürden kültüre farklılık gösterdiğini, dolayısıyla ahlaki normların da kültürden kültüre değişebileceğini öne sürer. Bu bakımdan nesnel ahlaki standartların var olduğu iddiası kültürel göreceliğin reddedeceği bir iddia olarak karşımıza çıkar (R. Kılıç, 2022, 171-174). Kültürel görecelik, toplum kavramının muğlaklığıyla bağlantılı olarak toplumsal inancın ve ahlaki yargıların nasıl belirleneceği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca insanların nihai ahlak standardının ne olacağı konusunda farklı fikirde olmalarının, nihai bir ahlaki standardın olmadığı anlamına gelmeyeceği itirazıyla karşılaşmıştır. Ahlakın doğru kıstasının ne olduğunun tartışmalı olması, doğru bir ahlak kıstası olmadığı sonucuna götürmez (Feldman, 2023, 244). Ahlaki nesnelcilik ise kültürel farklılıkları görmezden gelip tek bir ahlaki doğru dayattığı ve yerelliğe karşı hoşgörüsüz olduğu için eleştirilir. Fakat göreceliğin de her zaman hoşgörüyü verili olarak taşıdığı ya da göreceliğin hoşgörüyü mantıksal olarak gerektirdiği gibi bir sonuca varmak da doğru değildir. Görecelik hoşgörüyü onaylayabileceği gibi hoşgörüsüzlüğü de onaylayabilir. Dolayısıyla göreceliğe hoşgörü gibi nesnel bir ahlaki ilke dayatmak çelişkili olacaktır (R. Kılıç, 2022, 177).

Evrensel etik-tikel etik dikotomisinin bir başka yansıması da ahlaki tarafsızlık-ahlaki tarafgirlik tartışmasında zuhur eder. Tarafsızlık genel olarak ahlaki pratiklerde başvurulması gereken evrensel bir ahlaki gereklilik olarak kabul edilir. Bu bakımdan ahlaki tarafsızlık ile evrenselci etik arasında bir bağlantı söz konusudur. Fakat tarafsızlığı mutlak ahlaki doğru olarak

değerlendirmek her durum ve koşul için uygun olmayan pratikler yaratabilir. Belirli roller bağlamında kişilerin yakınlarına yönelik tarafgir davranması ya da vatanına sadakat duyması ahlaki bir erdem olarak kabul edilir. Bu yüzden ahlaki tarafsızlığı mutlak ve genel geçer bir doğru ilke olarak kabul etmek yanılgılara sebep olabilir. Bu noktada iki geleneği ayıran önemli nokta ahlaki tarafsızlığın, ahlaki açıdan değerli bir tarafgirliğin olabilirliliğini reddetmesi ya da bunların daha temel tarafsız ilkelerden türetilmiş olduğunu iddia etmeleridir. Tarafgirler ise ahlaki açıdan değerli tarafgirlik biçimlerinin var olduğunu ve bunların herhangi bir temel ilkeye indirgenemez olduğunu öne sürerler (Jollimore, 2023).

Ahlaki tarafsızlık bütün insanları eşit olarak değerlendirmek gerekliliği ile paralel bir ahlaki tavır ortaya koyar. Örneğin evrensel ahlak düşüncesinin bir türevi olan kozmopolitan teori, tüm insanları eşitler olarak değerlendirmek ve tüm insanların çıkarlarını eşit olarak hesaba katmak fikri üzerine kuruludur (Pogge, 2016, 437). Bu bağlamda bütün insanları yalnızca insan oldukları için eşit görerek, evrensel etiğin temellerini insan onuru ve insan hakları kavramlarını temel alarak gerekçelendirmek mümkündür (Winkler, 2022). Aynı şekilde faydacı teori eşitlik ve tarafsızlığı temel alarak herhangi bir kişinin mutluluğunun/faydasının/refahının diğer herhangi bir kişinkinden daha önemli ve öncelikli olmadığını kabul eder. Dolayısıyla doğum, ırk, cinsiyet ya da sosyal konum gibi değişkenlerin faydacılık açısından herhangi bir ahlaki etkisi söz konusu değildir (Bennett, 2021, 98).

Tarafsızlık, tüm insanların eşit olarak görülmesi yani hiçbirinin ötekilerden özünde daha değerli sayılmaması gerektiği fikriyle uyumludur. Ancak bu uyum, bir kişinin diğerlerinden daha fazla ahlaki ilgi ya da daha iyi muamele talep etmesi için hiçbir neden olmadığını söylemeyi gerektirmez. William Godwin'in örneğindeki gibi tamamen tarafsız bir gerekçeyle (fayda), yanan bir evde kurtarılmayı bekleyen bir başpiskoposun hayatını kurtarmak, uşağının hayatına tercih edilebilir. Uşağın kurtaran kişinin kardeşi veya babası olduğu bir durumda sonuç yine değişmemelidir (Godwin, 2020, 35-36). Kişilere tarafsız bir bakış açısıyla bakmak, onların kelimenin her anlamıyla eşit görüldüğü ve herkesin eşit muamele görmesi gerektiği anlamına da gelmez. Tarafgirler ise bu tür iddiaların kişilerin ahlaki konumlarını gerektiği gibi değerlendirmedeğini, ayrıca kişinin yakınlarına yönelik hiçbir özel bağlılık duymaması gerektiği iddiasının sezgisel olarak yanlış ve ahlaki olarak tartışmalı olduğunu iddia ederler (Jollimore, 2023). Özellikle faydacılık ve Kantçılık gibi teoriler duyguların bir irrasyonellik kaynağı olduğunu ve ahlaki düşünceyi engelleyebileceğini varsayarak arkadaşlık ve aşk gibi özünde değerli olduğu iddia edilen kişisel ilişkilere özel bir yer vermemeleri sebebiyle eleştirilir (Bennett, 2021, 146).

Tarafgirliğin hangi durumlarda ahlaki olarak meşru olabileceği tartışmalı bir konudur. Bir düşünceye göre tarafgirlik, bir failin hayatına anlam katabileceği, ona bir yön ve amaç tayin edebilen bir eylemle ortaya çıkıyorsa bu durumda meşrudur. Nozick'in değerli şeylerle bağlantı kurmak için benliğin sınırlarının aşılması gerektiği fikrinden ilham alan bu düşünce; anlamı, kişinin benliğinin öz sınırlarını aşacak şekilde faaliyetlerde bulunması olarak tanımlar. Buna göre nesnel olarak değerli olan bir dış unsura, bir kişinin özel bir angajman sağlaması gerekir. Böylelikle aşkın bir değerle bağlantı kurmanın bizatihi kendisi de değerli hale gelmiş olur. Örneğin çocuk yetiştirmek, sevgi dolu ve samimi arkadaşlıklar geliştirmek ya da başkalarına yardım etmek bu kapsamda tarafgirliği meşru kılacak hayata değer katan anlamlardır. Bunun tersine amacı ayrımcılık yapmak olan ırkçı bir grup nefret, düşmanlık ve kötü niyet amacı taşıdığından ve anlamdan yoksun bir hedef etrafında bir tarafgirlik sunduğundan meşru değildir (Lange, 2024, 12). Bu bağlamda bir başka fikir Bernard Williams tarafından savunulan, kişisel projelerin değerine vurgu yapan düşüncedir. Kişisel projeler ve onların peşinden gidebilme yeteneği, bir insanın hayatın her alanında tarafsız olması gerektiği beklentisiyle uyumsuz. Çünkü bir failin projelerinden daha temel olanları, failin kimliğinin temel bileşenlerini oluşturur. Ahlak ya da herhangi bir nedenle bunlardan vazgeçen bir fail, ahlaklı olmak, yaşamaya devam etmek ya da herhangi bir şey yapmak için hiçbir neden bulamayacaktır. MacIntyre ve Sandel gibi komüniteryan filozoflar da tarafgirliğin gerekçesini kişisel proje ve taahhütlerin değer ve önemine dayandırmaktadır. Sandel ve MacIntyre'a göre bu, kişinin kimliğini oluşturan ve kişinin bağlılığını borçlu olduğu siyasi topluluğa olan bağlılıkları anlamına gelmektedir. Tarafgirliğin ahlaki olarak savunulabilir olduğunu ileri süren başka bir düşünce kişisel ilişkilerin değerine vurgu yapar. Bu anlayışa göre kişisel ilişkiler özünde nihai bir değere sahiptir ve ilişkili olduğumuz kişilere karşı özel yükümlülükler doğurur (Jollimore, 2023). Bu yüzden özel bağlılıklara sahip olduğumuz kişilere tarafgir davranmak ahlaki olarak meşru bir davranış olarak kabul edilmelidir. Fakat burada ilgili ilişkiselliğin ahlaki yükümlülük doğurması için dışlayıcı olmayan, adaletsizlik üretmeyen, insanın gelişimine katkı sağlayan yani belirli bir ahlakilik düzeyinin üzerinde bir ilişki olması gerektiğinin kimi düşünürlerce şart koşulduğu belirtmek gerekir (Mcmahan, 1997; Miller, 2005; Scheffler, 1997).

Özetle evrensel etik savunucuları ahlaki ilke, kural ve normları evrensel, herkes için ve her dönemde geçerli, bağlama veya yaşam şartlarına göre değişiklik göstermeyen, genelleştirilebilir, herkese karşı eşit ve yine herkese karşı tarafsız olarak kabul eder. Tikelci etik savunucuları ise ahlaki ilkelerin toplumdan topluma, durumdan duruma veya dönemden döneme farklılık göstereceğini, genel geçer ve evrensel bir ahlaki kurallar manzumesinden bahsedilemeyeceğini, eşitlik ve tarafsızlık gibi niteliklerin bazı durumlarda ahlaki davranışı ya da normu

açıklayamayacağını, kişinin özel ilişkilerinin ve bağlılıklarının ahlaki öneme sahip olacağını öne sürer. Bu iki gelenek siyaset teorisi alanında birçok farklı tartışmaya kaynaklık etmiştir. Modern bir fenomen olan ve belirli bir homojeniteye dayanan ulus devlet, içerisinde çok sayıda farklı dini inanışa, etnik kökene, kültürel geleneğe hatta dile sahip insanları barındırması sebebiyle ulus inşası, vatandaşlığın sosyo-politik anlamı, kültürel görecelik, çoğulculuk, çokkültürcülük, tanınma, azınlık hakları gibi başlıklar etrafında evrensellik-tikellik gerilimine sahne olmuştur. Bunlara ek olarak küresel yoksulluk, küresel kaynak eşitsizliği ve sığınmacılar/mülteciler gibi “bizden olmayan yabancılara” borçlu olduğumuz yükümlülüklerle dair tartışmaların temelinde de yine ahlakın evrensellik-tikellik meselesi yatmaktadır. Şimdi ilgili meseleyi siyaset teorisi bağlamında ele alabiliriz.

2. Siyaset Teorisi Bağlamı Açısından Evrenselci Etik-Tikelci Etik

Ahlak felsefesinin muhtelif alanlarında etkisini gösteren evrenselci etik-tikelci etik dikotomisi çağdaş siyaset teorisi üzerine de hatırı sayılır biçimde tesir etmiştir. Modern siyaset düşüncesini, insanlık kavramının çağrıştırdığı evrensel rasyonel-ahlaki değerler ile vatandaşlık kavramının beraberinde getirdiği belirli bir sosyo-politik topluluğa aidiyetin yarattığı hak ve ödevler arasındaki gerilim ciddi anlamda meşgul etmiştir/etmektedir. Evrenselci etik insanlık kavramını temel alırken, tikelci etik ayrı sosyo-politik toplulukların önemine vurgu yaparak toplumsal-siyasal aidiyete dayalı erdemleri merkezine alır (Ağcan, 2013, 8). Evrenselci etik, farklı toplulukların ve değer sistemlerinin müşterek ahlaki taahhütler temelinde barışçıl bir şekilde bir arada var olmalarının yollarını bulmak ve bazı temel insani hakları ve çıkarları korumak amacıyla. Tikelci etik ise insan deneyimlerinin ve yaşam biçimlerinin çeşitliliğini kabul etmenin ve bunlara saygı göstermenin temel amaç olduğunu öne sürmektedir (Callahan, 2000, 41-42).

Çağdaş siyaset teorisinin felsefi-metodolojik yapısının tanımlayıcı özelliklerinden birisi akıl ve öznenin aşkın ve metafizik yüklü kavrayışlarının ciddi eleştirilere maruz bırakılmış olmasıdır. Bu eleştiriler akıl, insan ve ahlak gibi kavramların dil, tarih ve kültür gibi bağlamlar içinde tikel, somut ve çoğul yorumlarla biçimlendiği tezleri üzerine kurulmuştur. Örneğin post yapısalcılar iktidar, kurum, pratik ve normların söylemsel yapılar içinde nasıl olumsal olarak şekillendiğini göstermeye çalışmışlardır. Komüniteryanlar bireyin topluma gömülü olduğunu ve aklın toplum tarafından etki altına alındığını öne sürmüşlerdir. Liberal ve eleştirel teorisyenler bu argümanlar karşısında bilgi ve ahlaka dair iddialarını inşacı ve prosedürel bir gerekçelendirme ile muhafaza etmeye çalışmışlardır. (Ağcan, 2022a, 13). Kimi liberaller ise değer şüpheciliği ve ahlaki rölativizme yakınlaşarak çoğulculuk fikrini merkeze almıştır. Bu fikri hat, temel insani değerlerin

çoğulluğunun yadsınamaz olduğunu, bu yüzden bireylerin veya toplumların izlediği ahlaki amaçların çeşitliliğinin kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Liberal eksen içinden özellikle Isaiah Berlin değer çoğulculuğu fikri ile öne çıkmış, tek ve nihai bir “insani iyi”den bahsedilemeyeceğini, “iyi hayat”a ilişkin farklı anlayışların mevcudiyetini vurgulamıştır (Erdoğan, 2017, 81-82). Evrensellik/tikellik, birey/toplum ve kimlik/farklılık gibi temalar ekseninde genişleyen bu literatür tarafsızlık, çoğulculuk, çokkültürcülük ve kozmopolitanizm gibi tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Çağdaş siyaset teorisinde evrenselci etik-tikelci etik dikotomisinin daha da berraklaşmasını sağlamak adına liberalizm-komüniteryanizm tartışmasını ele almak yardımcı olacaktır. John Rawls tarafından kaleme alınan *Bir Adalet Teorisi* (1971) kitabı tartışmanın başlangıcı olarak kabul edilebilir. Rawls faydacılığa karşı evrenselleştirilebilirlik, tarafsızlık ve kişilere saygı gibi Kantçı ilkeleri temel alarak rasyonel ve özerk ahlaki özne fikri üzerine bir adalet teorisi geliştirmeyi amaçlamıştır. Fakat 80’li yıllarda bu fikirler, kültürel bir bütüne yerleşik ve içinde bulunduğu toplumdan ari olması mümkün olmayan birey anlayışını merkeze alan komüniteryan eleştirileri beraberinde getirmiştir¹. Onlara göre birey, hak ve adalete dair liberal teoriler oldukça soyut ve evrenselci düzeyde temellendirilmiştir. Özellikle Michael Sandel (1982), Alasdair MacIntyre (1984), Charles Taylor (1988) ve Michael Walzer (1983) gibi isimler bu eleştirileri dillendiren ana aktörler olmuştur. Ronald Dworkin, Jürgen Habermas ve Will Kymlicka gibi isimler ise komüniteryan eleştirilere karşı liberalizm savunusu yaparak liberal mevziiyi korumaya çalışmıştır (Wren, 2018, 206).

2.1. Evrenselci Liberalizm – Tikelci Komüniteryanizm (Cemaatçilik)

MacIntyre liberal tarafsız ahlakın, ister Kantçı versiyonları, ister faydacı versiyonları isterse de sözleşmecî versiyonları olsun, belirli ortak özelliklere sahip olduğunu ileri sürer. Buna göre ahlak, akılcı her bireyin onay vereceği kurallardan oluşur ve belirli çıkarların ifadesi olmanın aksine rakip ve birbiriyle çatışan çıkarlar karşısında tarafsız bir konum alır. Ahlakın konusunu oluşturan ve ahlakı uygulayan bireyler tekil insanlardır ve ahlaki değerlendirmeler yapılırken tek bir kişi olarak değerlendirmeye alınır. Ahlak tüm toplumsal yapılarda, bu yapıların özelliklerden bağımsız olarak yargılarda bulunmaya olanak sağlayan ölçütler koyar (A. MacIntyre, 2006: 363).

Komüniteryan düşünce ise tüm insanlar ve toplumlar için geçerli olması gerektiği düşünülen evrensel değerlere referans vererek bu değerler merkezinde getirilen eleştiri ve

¹ Bu durum genellikle komüniteryan düşüncenin çağdaş liberal teorinin (hatta Rawls’un) bir eleştirisi olmaktan öteye gidemeyen, sadece liberalizmin eksikliklerine dikkat çeken düzeltici bir teori olarak görülmesine sebep olmuştur. Bu iddiaların bir eleştirisi ve komüniteryan düşüncenin kendi ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik varsayımları olan pozitif bir öğreti olduğu iddiası için bkz. (Uysal, 2024).

tekliflerin, içinde bulunulan mevcut toplumsal bağlamın ve muhatap kesimin göz ardı edilerek getirilmesine itiraz eder. Çünkü böylesi bir yaklaşım, bireysel ve toplumsal hassasiyetleri, imkânları ve sınırları göz ardı eder. Oysa “olan” ile “olması gereken”, “hayatın gerçekleri” ile “hayatın gayeleri” arasındaki ilişki bir rekabet ilişkisi değil, karşılıklı bir alışveriş ve bağımlılık ilişkisi olmalıdır (İmamoğlu, 2014: 574).

Bu tespitler ışığında öncelikle liberal birey kavramını ele alarak başlamak yerinde olacaktır. Farklı liberalizm türleri, bireysel özgürlük talebi ve bu talepten doğan bireysel kişiliğe saygı noktasında ortaklaşır (Hayek, 2017, 37). Bireycilik liberal teorinin metafizik ve ontolojik çekirdeği, ahlaki, politik, ekonomik ve kültürel varoluşunun temelidir. Birey toplumdan daha gerçek ve topluma önceldir, değer, ahlakın ve hakikatin kaynağıdır. Bu yüzden bireysel arzular ve çıkarlar egemen olmalıdır. Akıl bireylerin emellerini gerçekleştirebilmesi için bir araç görevi görür. Bireycilik beraberinde eşitlikçilik düşüncesini de getirir çünkü her kişinin eşit değerde olduğu fikrini içinde barındırır (Vincent, 2006, 48-49). Otonom birey anlayışı kendisini kısıtlayabilecek bütün etkenlerden bağımsız soyut bir birey tasavvuru ortaya koymaktadır. Bu anlamda normatif bireyci anlayış, her bireyin kendi içinde bir değere sahip olduğunu ve kendisi için hayatı neyin değerli kıldığına ancak kendisinin karar verebileceğini ileri sürer (Erdoğan, 2017, 71). Bu anlayış kamusal ortak iyi gibi kavramların liberal bireycilikle uyumlayacağını gösterir. Fakat liberal kavrayışlar bireyi toplumla uzlaştırma yörüngesinde çeşitlilik göstermiştir. T. H. Green gibi liberaller, toplumun bireyin kendini gerçekleştirmesi ve karakterini geliştirmesi için bir araç olduğu fikrini ortaya atarak benlik ile ortak iyi arasında bir harmoni oluşturmaya çalışmıştır (Vincent, 2006, 55). Ancak nihayetinde bireysel özgürlük geleneği, hak ve sorumlulukların yegâne kullanıcıları olarak sınıfları, ırkları ya da milletleri değil sadece gerçek aktörler olarak kabul ettiği bireyleri kabul eder (Mack & Gaus, 2017, 145). Dolayısıyla liberal birey anlayışı, bireylere eşit ahlaki ilgi ve değer atfettiği, bireyi topluma öncel kabul ederek değer kaynağını birey olarak gördüğü ve tüm bireylere rasyonalite temelinde tarafsızca yaklaştığı için ahlaki olarak evrenselci bir konumda bulunur. Çünkü liberalizmin birey anlayışı herhangi bir ailede, toplumda ya da devlette yaşayan birey değil, bunları aşan evrensel, soyut ve aşkın bir birey tasavvurunu imler.

Liberalizm, kuramını bireysel halklar ve özgürlükler üzerine inşa etmiştir. Fakat komüniteryanlar bireysel özgürlüklerin ve iyiliğin ancak belirli bir topluluk içinde mümkün olduğunu ve insanların topluma bağımlı olduklarını kabul ederler. Bu durumda toplumun ortak yararını sağlamak noktasındaki bireysel yükümlülükler, bireysel özgürlükteki haklar kadar önemli hale gelir. Bu yüzden komüniteryanlar liberal “haklar siyaseti”nin bir “ortak yarar siyaseti” tarafından tamamlanması veya ikincinin lehine birincinin terk edilmesi gerektiğini ifade ederler

(Kymlicka, 2016, 296-297). Kişinin benliği var olan sosyal pratiklere içkin olduğundan benliğin toplumdan soyutlanması mümkün değildir. Bu yüzden kişisel kendi kaderini tayin, toplumsal rollerin dışına çıkarak değil, bizatihi bu rollerin içinde kalarak mümkün olabilir. Bu yüzden bir devlet, ortak yarar siyasetini destekleyerek kişilerin toplumsal rollerine daha fazla nüfuz etmesini ve onları daha derinden kavramasını sağlayarak kişisel kendi kaderini tayin ilkesine saygı göstermiş olacaktır (Kymlicka, 2016, 311). Nihayetinde insanlar dini inançlarını veya dünya görüşlerini yaşamada kendileri serbest bırakan, örfi, kültürel ve ahlaki telakkileriyle uyum içinde yaşamalarını sağlayan özgürlükçü ve eşitlikçi siyasal yapılar altında dahi “iyi ve doğru hayat”ın nasıl olması gerektiğine dair telkinlere ihtiyaç duyarlar (İmamoğlu, 2013, 101).

MacIntyre, liberal ahlaka alternatif olarak, ahlakın nereden ve kimden öğrenildiğinin ahlakın içeriğiyle ve kişinin ahlaka olan bağlılığıyla doğrudan alakalı olduğu fikrini öne sürer. Buna göre ahlak, belirli bir topluluk içinde yaşanarak öğrenilmiş yaşam tarzlarının bir tezahürüdür. Davranışları yönlendiren ve onların değerlendirilmesini sağlayan şey genel bir ahlak anlayışından ziyade belirli bir toplum düzeninin özel ahlak anlayışıdır. Toplumdan bireylerin elde etmiş olduğu yararlar, bu özel ahlak anlayışına uyum sağlamakla elde edilen yararlardır. İnsanın ahlaken sorumlu olması ve ahlaki davranışlarında süreklilik sağlayabilmesi, belirli bir toplumda kurumsalmış toplumsal bağlar yoluyla mümkün olur. Dolayısıyla birey ahlaki bir fail olarak toplumun içerisinde konumlanacağından yaşadığı topluma karşı özel sorumluluklara sahiptir (2006, 364-365). Birey özgürlük, akıl, benlik tasavvuru ve sorumluluk bilinci arasındaki karmaşık ilişkileri belirli bir dengeye oturtabilmek için, kendisinin fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişiminde etkisi bulunan toplumsal çevrenin idrakine vararak ilgili çevrenin kendisinden beklentilerinin farkında olmalıdır. Bu farkındalık bireyin bu çevre, şartlar ve beklentiler doğrultusunda yaşamasını sağlayarak ahlaki ve ruhsal gelişimi üzerinde olumlu etkilere sahip olacaktır (İmamoğlu, 2013, 108).

Liberalizm, ahlaki özgürlüğe ulaşabilmek için toplumsal, siyasal ve ekonomik statükonun yarattığı esaretten kurtulunması gerektiğini şart koşar. Toplumsal roller de dâhil statükonun tüm biçimleri, kişinin onu eleştirel bir gözle değerlendirmesine set çekerek akılcı ve doğru tavır almasını engeller. Bu yüzden her türlü kurum, uygulama veya sadakat biçimi akılcı sorguya açık olmalıdır (A. MacIntyre, 2006, 367). Komüniteryan düşünce ise sadakati, kişinin kendi varoluş kaynaklarına karşı sorumluluk hissetmesi ve hayatını bu doğrultuda şekillendirmesi olarak değerlendirir. Sadakat ilkesi tevazu sahibi ve vefalı olmak gibi davranışları beraberinde getirdiğinden kişisel ve toplumsal gelişim için destek sağlayıcı bir unsurdur. Sadakat ilkesi, sadece kendi menfaatinin kovalayıcısı değil diğer insanların menfaatini dikkate alan bir birey anlayışını

öngördüğünden toplumsal bağları güçlendiren bir işleve sahiptir (İmamoğlu, 2013, 117). Toplumsal bağların önemine yapılan vurgu komüniteryan düşüncenin -liberal geleneğin aksine- “ortak iyi” kavramına merkezi bir rol verdiğini gösterir. Toplumsal güven, dayanışma, normların canlılığı, ortak yaşam kültürü, katılımcı siyaset ve doğal çevre gibi iyiler toplumun müşterekleri olarak kabul edilir ve ancak ortak bir çabayla korunabilir (Okumuş, 2022, 79).

Liberal gelenek kültürel farklılıklar konusunda çeşitli pozisyonlar almış olsa da büyük oranda liberal ilkelerin evrenselliği düşüncesinde ortaklaşmıştır. Özellikle Susan Okin, Brian Barry, Jeremy Waldron ve Joseph Raz gibi liberaller, farklılığa saygı gibi çokkültürcü talepleri liberal evrensel ilkeler karşısında ikinci planda görür ve kültürel gelenekleri liberal ilkeler zemininde test eder. Örneğin bireysel özerklik ilkesini reddeden bir kültürel geleneğin liberalizm tarafından hoş görülmesi mümkün olmamalıdır. Kozmopolitan liberaller, aralarındaki kimi farklılıklara rağmen, evrensel ahlaki yargılara varılabileceği hususunda paralel düşünürler. Onlara göre liberal evrensel değerlere uymamayı ya da aykırı hareket etmeyi kültürel farklılık ilkesiyle haklılaştırmak kabul edilebilir bir tavır değildir (Kukathas, 2009, 11-13). Kültürel farklılığa hoşgörü noktasında kozmopolit liberallere nazaran oldukça hassas olan ve azınlık haklarına saygının liberal evrensel ilkelerle uzlaştırılabileceğini ileri süren Will Kymlicka dahi liberal bir toplumun son derece illiberal olan toplulukları kucaklamayacağını öne sürer. Dolayısıyla ona göre evrenselci ilke, derin farklılığı hoş göremez² (Kukathas, 2009, 9-10).

Alasdair MacIntyre, Michael Walzer ve Charles Taylor gibi komüniteryanlar, liberal evrensel ahlaki ilkelerin var olduğu fikrine karşı çıkarak farklılıkların hoş görülmesini tikelci bir cepheden savunurlar. Walzer ahlakın yerel anlayış ve anlamlara bağlı olduğunu, dolayısıyla evrensel ahlaki ilkelerin yerel ahlaki uygulamaları eleştirebilecek ve yargılayabilecek bir konumda olmadığını öne sürer. Taylor ise azınlıklara yönelik liberal hoşgörünün yeterli olmadığını, çünkü azınlık gruplarının istedikleri şeyin otantikliklerinin kabul edilip, herkesten ayrı bireyler ve toplumlar olarak onurlarının tanınması gerektiği olduğunu belirtir (Kukathas, 2009, 14). Ayrıca komüniteryan düşünürler, liberalizmin evrensel ve tarafsız görünen ilkelerinin, tarihi ve felsefi kökenlerine bakıldığında belirli bir iyi anlayışının ürünleri olduğunun farkına varılması gerektiğini belirtirler (Okumuş, 2022, 83). Bu bakımdan liberal teori, belirli bir tikel anlayışı evrenselleştirerek diğer tikellikler üzerinde ahlaki ve politik tekel oluşturmaya çalışmaktadır.

² Bu noktada kozmopolitanizmin yekpare bir düşünce olmadığını, birçok farklı yorumu olduğunu belirtmek gerekir. Kozmopolitanizmin çoğulcu yorumu küresel-yerel, evrensel-tikel ve tekil-çoğulluk arasında belirli bir diyalog kurarak öteki ve farklılık karşıtı, yabancı düşmanı özcü kimlik anlayışları ve de hegemonik evrenselcilğin tek biçimci ve etno-merkezci tavrıyla yüzleşerek eleştirel ve diyalojik bir kozmopolitanizm biçimi sunar (Ağcan, 2022b, 402).

Bu noktada ilgili tartışmanın başlamasına vesile olan Rawls’a ek bir parantez açmak gerekir. Rawls’un amacı, sosyal sözleşme doktrininin genelleştirerek daha üst bir soyutlama düzlemine çıkarmak (Rawls, 2021, 39) ve bunu Kantçı evrenselleştirme ilkesiyle –genellik ve aleniyet gibi ilkelerin de yardımıyla- sentezleyen bir adalet kavramı ortaya koymaktır (Rawls, 2021, 158-160). Buna göre adalet ilkeleri belirlenirken ahlaken keyfi sayılabilecek tikel bağılıklar akıl yürütme sürecinden dışlanmalı ve yalnızca insanlık durumunun evrensel/tümel yönleri dikkate alınmalıdır. İnsanların sosyal ve doğal durumları, kendi yararları lehine istismar etmelerine sebep olan özel koşullar ortadan kaldırılmalıdır (Rawls, 2021, 163-164). Komüniteryanlar böyle bir birey anlayışının, “ben”in toplumdan ve amaçlarından önce geldiği gibi yanlış öncüllere dayandığını öne sürer (Sandel, 2014, 40-45). Kişi, aidiyetlerine ve amaçlarına öncel olarak olmuş bitmiş, tam ve yetkin bir özne şeklinde, atomcu insan ve toplum anlayışının bir devamı olarak tasavvur edilir. Komüniteryan düşünürler liberal soyut birey anlayışını “yüksüz ben”, “tamponlanmış ben” veya “bağlantısız fail” gibi çeşitli tabirlerle eleştirmiştir. Onlara göre bir topluma mensubiyetlik, benliği içeriden kuran bağlantılara işaret eder. Toplumsal aidiyetler; duyarlılıklarımızı, doğru ve yanlış, iyi ve kötüye dair idraklerimizi ve de ahlaki ölçütlerimizi doğrudan etkileyen -araçsal değil- kurucu ilişkilerdir (Okumuş, 2022, 70-71).

John Rawls erken dönem yazılarında evrensel bir hak düşüncesi ortaya koyarken, geç dönem eserlerinde kültürel değerlerin ve farklı etik anlayışların başat rol oynadığı komüniteryan tezlere yaklaşan bir yörünge çizerek ahlaki evrenselcilikten taviz vermiştir (Waldron, 2017, 390). Rawls’un takipçisi olduğu liberal ahlakın deontolojik yorumu, bir eylemin doğruluğu hakkındaki ahlaki yargıların, bireysel öznenin ufkunu aşan tarafsız kurallar ve prosedürler tarafından belirlendiğini öne sürer. Buna göre gereği gibi rasyonel muhakeme yapan bir birey ilgili yargıların geçerliliğini, içinde bulunduğu tarihsel koşullardan ya da ilgili eylemden etkilenip etkilenmediğinden bağımsız olarak teyit edebilir. Böylece kişisel ahlak Aydınlanmacı insan hakları tasavvurlarıyla örtüşen, evrenselleştirilebilir ahlaki ilkelere dâhil edilir (Wren, 2018, 207). Rawls bu doğrultuda başlangıç durumu varsayımını aklın soyut işleyişini temel alarak ortaya koyar. Adalet ilkelerinin evrensel olarak kabul edilebilir ve uygulanabilir olduğu fikrini otonom ahlaki özne olarak kişi anlayışına dayandırır. Ayrıca toplum sözleşmesi teorilerinin bir türevi olan adalet teorisi, evrensel hak düşüncesine dayanarak evrenselci bir ufuk çizer. Fakat komüniteryan eleştiriler üzerine Rawls, teorisini revize ederek, evrensel ölçekte bir kuram inşa etme fikrinden uzaklaşarak liberal toplumlar ve kültürlerle sınırlı bir alana çekilir. Dinsel, felsefi ve ahlaki doktrinlerin çeşitliliğini demokratik kamusal kültürün kalıcı bir özelliği olarak kabul eder. Bu da bütün vatandaşlar tarafından benimsenebilecek tek bir makul kapsamlı doktrin olamayacağı anlamına gelir. Bu yüzden böyle bir toplumda benimsenmesi gereken adalet anlayışı “siyasal alan”

ile sınırlanmış olmalıdır (Rawls, 2019, 80-82). Böylece liberalizm kapsamlı bir hayat anlayışı olarak değil, vatandaşlık çerçevesinde temel liberal ilkeleri onaylamak kaydıyla kişilerin özel hayatlarında liberal olmak zorunda olmayan ideoloji ve dünya görüşleri doğrultusunda yaşayabilecekleri bir şekilde siyasal olarak tasavvur edilir (Denli, 2018, 130).

Evrenselci etiği temsil eden liberalizm ile tikelci etiği temsil eden komüniteryanizm arasındaki tartışmayı tamamen birbirinin antitezi olan ve birini diğerinden net biçimde ayırıştırma amacıyla olan bir tartışma olarak değerlendirmemek gerekir. Çünkü Rawls örneğinde de görüldüğü üzere liberal teorisyenler komüniteryan eleştirileri dikkate almış ve kuramları üzerinde belirli revizelere gitmişlerdir. Ayrıca liberal düşünürler, komüniteryan cepheden gelen eleştirilerin liberal teorinin varsayımlarını kimi zaman yanlış anladıklarını öne sürerek, liberal argümanları yeniden açıklamışlardır. Bu gelişmeler iki gelenek arasındaki tartışmanın evrilmesini sağlayarak belirli teorik yakınlaşmaları beraberinde getirmiştir. Örneğin Allen E. Buchanan ve Amy Gutmann gibi kimi düşünürler, komüniteryan düşüncenin liberal düşünceye galebe çalmada teorik ve pratik düzeyde yetersiz olduğunu ileri sürerek iki gelenek arasında uzlaştırıcı bir yol olabileceğinin altını çizer. Gutmann, özellikle Sandel ve MacIntyre'ın liberalizme yönelik eleştirilerinin liberal haklara dair varsayımlarının yanlış olması sebebiyle başarısız olduğunu öne sürer. Komüniteryan yorumcular ayrıca ahlaki evreni düalist bir yöntemle açıklayarak hatalı bir öncülden hareket eder: Ya kimlikler ve amaçlar birbirinden tamamen bağımsızdır ve kişinin yaşam planını seçmesinde kimlikler etkisizdir ya da kimliğin oluşmasında toplum etkilidir ve kimliğimiz amaçlarımızı ve yaşam planlarımızı tayin eder; ya adalet/hak iyiye önceldir ya da iyi, adaletin yerini almalıdır. Oysa bu düalizmin dayanmış olduğu varsayımlar sorgulanmaya açık varsayımlardır. Gutmann komüniteryan düşüncenin liberalizmi zayıflatmakta başarısız olmasının onun hiçbir katkısı olmadığı anlamına gelmeyeceğinin altını çizer. Komüniteryan ilkeler liberal ilkelerin yerini almaktansa onları tamamlayıcı bir işleve sahiptir. Komüniteryan gelenek, liberal adaleti tesis etme çabasına, toplumu da gerçekleştiren ve yerel toplulukları muhafaza eden bir düşünce yapısı olarak katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla komüniteryan gelenek, liberal adalet anlayışını ortadan kaldırmaya çabalayan değil, onun gelişmesine destek sağlayan eleştirel bir teorik katkı olarak kabul edilmelidir (Gutmann, 1985).

Buchanan, komüniteryan düşüncenin liberal hakların topluluk için taşıdığı değeri göz ardı ettiğini, çünkü bu hakların birincil gerekçesinin yalnızca bireysel özerklik idealine dayandığı şeklindeki yanlış bir varsayımla hareket ettiklerini vurgular. Liberal örgütlenme, din ve ifade özgürlüğü gibi haklar, tarih boyunca ulus devlet içindeki toplulukları muhafaza etmede büyük rol oynamıştır. İlgili haklar, topluluklara dışarıdan cebri müdahalelere kalkan olduğu gibi bireylere

kendileriyle paralel düşünen insanlarla bir topluluk oluşturma özgürlüğünü de vermiştir. Ayrıca komüniteryan düşünürlerin sıkça eleştirdiği Rawlsçu sözleşme fikri, iddia edildiği gibi bireyciliği değil esasında çoğulculuğu varsaymaktadır. Bireysel haklar toplulukları muhafaza ettiğinden sözleşme yönteminde topluluğu dışlayan herhangi bir argüman yoktur. İnsanlar topluluğa katılımın gelişimleri için önemli bir etken olduğunu bilirlerse adalet ilkeleri belirlerken toplulukları da dikkate alabilirler. Ayrıca liberal bireysel haklar argümanının toplumsal bağları çözeceği ve bireyleri toplumsal bağlılıklarından sökeceği gibi iddialar gerçeği yansıtmaktadır. İnsanların toplumlara gönüllü olarak katılmaları gerektiğini savunmak, onların toplumsal bağlılıklarından kolaylıkla vazgeçebileceğini kabul etmek anlamına gelmez. Bunlara rağmen bireysel haklar ve adalet düşüncesinden vazgeçmeden topluluğun yerini takdir etmek, liberal ve komüniteryan düşüncenin verimli bir şekilde bir araya gelmesini sağlayabilmesi bakımından değerlidir (Buchanan, 1989).

2.2. Komüniteryan Düşünce ve Liberal Milliyetçilik

Klasik gelenekte J. S. Mill ve G. Mazzini, çağdaş siyaset teorisinde ise Yael Tamir, David Miller, Neil MacCormick, Joseph Raz ve Will Kymlicka gibi isimler tarafından temsil edilen liberal milliyetçilik, liberal prensipler ile milliyetçi ilkeleri uzlaştırma iddiasındadır. Liberal milliyetçiler -genellikle- kendine özgü bir karaktere sahip milletlerin var olduğunu savunurken, modernist milliyetçilik teorilerine uygun olarak, bu milletlerin varlığının özneler arası, akışkan ve meydan okumaya ve yeniden yorumlamaya açık olduğunu da savunurlar. Liberal milliyetçiler, ulusun etik açıdan önemli olduğunu ve bir ulusa ait olmanın ulusun bireysel üyeleri için belirli görev ve sorumluluklar gerektirdiğini kabul etmekle birlikte bu görevleri bireyleri ulusal çıkara tabi kılarak değil, diğer bireysel üyelerin çıkarları ve hakları açısından gerekçelendirmektedir. Ayrıca ulusal çıkarların üstünlüğünü dışlayıcılıktan ziyade bir öncelik meselesi olarak yorumlamaktadırlar (Erez, 2020, 497).

Liberal milliyetçiler bireysel otonomi ve akılcı seçim gibi liberal prensiplerle sadakat, aidiyet ve dayanışma gibi milliyetçi ilkelerin birbirini dışlamak yerine birbirini tamamlayıcı iki gelenek olduğunu ileri sürer (Tamir, 1993, 6). Komüniteryanizmin bir türevi olduğu iddiasına paralel şekilde liberal milliyetçilik, liberalizmin rasyonel, otonom birey anlayışını komüniteryanizmin bağlama ve topluma gömülü birey anlayışı ile mezcetme çabası gütmektedir. Fakat birey, toplum ve ahlak anlayışı bakımından terazinin komüniteryan terazisi daha ağır basmaktadır. Kymlicka'nın yorumu bunu destekler niteliktedir. Liberal milliyetçiliği komüniteryanizm ile liberalizmin bir uzlaşması olarak tanımlayan Kymlicka (2016, 372), çoğu liberal demokrasinin toplumsal dayanışmayı sağlamak arzusuyla belli bir kimliği ve dili

geliştirmek için sarf ettiği çabalara dikkat çeker. Bu çabalar liberal devletin tarafsızlığı siyasetindense komüniteryan ortak yarar siyasetine daha yakındır. Bu yüzden liberal milliyetçiliği, komüniteryanizmin bir biçimi olarak tanımlamak daha makuldür (2016, 376).

Liberal milliyetçilik ve komüniteryanizm arasında önemli düşünsel ortaklıklardan bahsetmek mümkündür çünkü liberal milliyetçiler ulusu, cemaat olarak tasavvur ederler. Bu bakımdan liberal milliyetçi düşünceyi komüniteryanizmin bir türevi olarak görmek yanlış olmayacaktır. İki düşünce geleneği arasındaki en temel ortaklık, ahlaki ve politik iyilerin soyut evrensel akıl yürütme yoluyla belirlenemeyeceği iddiasıdır. Ahlaki ve politik iyiler tarihsel ya da milli/ulusal cemaatlerden doğar. İkisi arasındaki bir diğer ortak fikir cemaat ya da ulusun; pratik aklın, değer ve politik yargının temelini oluşturduğudur. Bu ise komüniteryanların ve liberal milliyetçilerin, tarihsel cemaatlerin tikelliğini liberal evrenselciliğin karşısına yerleştirmiş olduklarını gösterir. Üçüncü ortaklık ise kişi ya da benliğin bir cemaat ya da millet içinde şekillendiği iddiasıdır. Sosyal, gömülü ya da bağlamsal birey düşüncesi liberal atomcu bireyciliğin karşısında konumlandırılır. Bu da milletlerin ya da cemaatlerin dışında başvurulacak dışsal evrensel rasyonel ya da ahlaki temellerin olmayacağı anlamına gelir (Vincent, 2006, 409).

İki düşünce geleneği ortak yaşamın ve paylaşılan anlamların değeri noktasında da ortaklaşır. Komüniteryan düşüncenin dayanışmaya ve sadakate yapmış olduğu vurguyu liberal milliyetçi düşünürler de paylaşır. İnsanlar arasında dayanışmanın sağlanması için sadece aynı adalet ilkelerini ve yasaları paylaşmak yeterli olmaz, bunun yanında ortak ulusal bilinci paylaşmak da önemli ve gereklidir. Çünkü ortak ulusal kimlik iyi hayata ilişkin kavrayışlar üzerindeki derin anlaşmazlıkları uzlaştırabilecek bir güven kaynağı olarak değerlendirilir (Kymlicka, 2016, 380). Miller'ın yeniden dağıtım politikalarının adil bir şekilde gerçekleşmesi ve insanlar nezdinde meşru olabilmesi için toplumsal güvene ihtiyaç olduğu, bu güvenin ise ulusal kimlikle sağlanabileceğini iddia etmesi bu anlamda önemlidir (Miller, 1995, 139-140, 2000, 76-77).

İki düşünce geleneği arasında bahsedilen benzerliklerin yanında bazı ayrımların olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Komüniteryan düşünürler cemaatin milliyetçilik tarafından monolitik olarak ulus kapsamında tanımlanmasından rahatsızdırlar. Onlar daha ziyade devletlerin içinde aileler, mahalleler ve dini cemaatler gibi âdemi merkezîyetçi ulus-altı topluluklara vurgu yaparlar. Dahası milliyetçiliğin sunmuş olduğu kapsayıcı bir ortak iyi fikrine de yakın değildirler (Vincent, 1997, 22-23). Bütün bir ulus yerine daha yerel ve dar ölçekli cemaatlere vurgu yaparlar. Liberal milliyetçiler ise bizzat ulusu bir cemaat olarak tasavvur ederler. Ulus dışında diğer toplumsal aidiyetlerin varlığını inkâr etmezler ama ulusu en kapsayıcı ve farklılıkları uzlaştırıcı kimlik olarak görürler. Tamir kendi düşüncesiyle komüniteryan düşünce arasında bazı farklılıklar olduğuna

dikkat çeker. Ona göre komüniteryan düşüncenin toplumsal üyelik ve kültür algısı daha ziyade mükemmeliyetçi ve komünal iken liberal milliyetçi düşünce açıklığa, düşünömselliğe ve bireysel seçime değeri verir³ (Tamir, 1993, 7). Liberal milliyetçilik daha “ince” bir ulusal kimliği destekleyerek iyi hayata dair belirli bir kavranışı mutlaklaştırmaz. Temel amaç yurttaşların birbirlerine karşı adalet yükömlölüklerini yerine getirmelerini teşvik edecek bir ortak dayanak noktası bulmaktır. Bu yüzden komüniteryan düşünörleri liberal milliyetçiliğin bir ortak yarar siyaseti biçimini taşımadığını öne sürerler. Aynı milliyetten olan insanlar ortak bir dil ve tarih konusunda uzlaşsalar bile hayatın nihai amaçları bakımından (iyi hayat anlayışı) anlaşmazlığa düşerler. Bu yüzden ortak ulusal kimlik, komüniteryan siyasete temel olamayacak kadar geniş kapsamlı ve inceltilmiş bir proje olarak kalır. Lakin bu “incelik” liberal milliyetçilikteki “liberal” yönün diri kalmasının garantisidir. Ortak ulusal kimlik, iyi hayata dair derin anlaşmazlıkları uzlaştırabilecek bir güven ve dayanışma kaynağıdır (Kymlicka, 2016, 380).

Yukarda bahsedildiği üzere kimi farklılıklar olsa da liberal milliyetçiliği evrenselci etikelci etik tartışması bağlamında komüniteryanizmin bir türevi olarak görmek makuldür. Liberal milliyetçi düşünörlü David Miller, komüniteryan düşünceyi analiz ettiği bir makalesinde onu sağ, sol ve merkezi (liberal) olmak üzere üçe ayırarak kendisinin sol komüniteryanizmin bir savunucusu olduğu ifade eder. Sol komüniteryanizm eşitlik temelinde dizayn edilmiş bir toplum ve geleneğin otoritesine tabi olmaktan ziyade aktif biçimde kendi kaderini tayin eden bir toplum tahayyöl eder. İlgili toplum kendini diğer toplumlardan ayıran özel bir ethos’a sahiptir fakat bu ethos, gelenek tarafından kutsallaştırılmış ve dogmatikleştirilmiş değildir. Üyelerin amaç ve hedeflerini demokratik bir öz yönetim altında kolektif biçimde müzakere ettikleri dinamik bir ethos’tur. Ethos’un dinamik olarak yorumlanması, insanların ancak kapsayıcı bir siyasi toplulukla özdeşleşebilmesine bağlıdır. Miller bu özdeşleşmenin ulusal kimlikler aracılığıyla güçlü bir biçimde sağlandığını düşünerek komüniteryanizm ile liberal milliyetçilik arasındaki bağlantıyı tesis etmiş olur (Miller, 1999). Başka bir yerde ise Miller, liberalizm ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi, liberalizm ve komüniteryanizm arasındaki daha genel bir çekişmenin özel bir türü olarak değerlendirir. Bahsedilen çekişme politik ilkelerden ziyade ilgili düşünce sistemlerinin gerekçelendirilme aşamasında ortaya çıkmaktadır. Pek çok komüniteryan düşünörlün liberal siyasi

³ Tamir, Sandel’in liberalizm eleştirisinde topluluğa vurgu yaparken en önemli topluluklardan biri olan ulusu görmezden gelmeyi tercih ettiğini ileri sürer. Böylece kimlik ve kültüre merkezi değeri veren ancak milliyetçiliği bir kenarda bırakan komüniteryan tartışmaların önü açılmıştır. Çokkültürcölük ve tanınma gibi tartışmalar da yine milliyetçiliği bir süre göz ardı ederek tartışılmıştır. Bunun bir istisnası politik üyelikle ilgili değerlendirmelerin, devletlerin "ortak bir yaşamın ve (çoğunlukla) ulusal bir 'ailenin' siyasi ifadesi olduğu gerçeğini yansıtmaması gerektiğini kabul eden Walzer olmuştur (Tamir, 2019, 420-421). Bu tespitler liberal milliyetçilik ile komüniteryan düşünce arasındaki benzerliklere vurgu yapması açısından önemlidir. Tamir adeta bu kadar ortaklığa rağmen komüniteryan eleştirilerde milliyetçiliğin adının geçirilmemesine sitem ediyor gibidir.

ilkeleri benimsediği görülse de pratik meselelerde, gerekçelendirilme aşamasındaki farklılıklar gün yüzüne çıkmaktadır. Liberalizm ve milliyetçilik arasındaki ilişki de bu doğrultuda seyretmektedir (Miller, 1995, 193).

Sonuç

Sonuç olarak liberal milliyetçiliğin tikelci etik merkezli bir teorik temele sahip olduğunu, bu yüzden evrenselci etik-tikelci etik dikotomisinin siyaset teorisindeki yansıması olan liberalizm-komüniteryanizm tartışmasının komüniteryanizm tarafında yer aldığını söylemek mümkündür. Milliyetçilik etiğine dayanan liberal milliyetçilik ve topluluk etiğine dayanan komüniteryanizm, evrenselci etiğin karşısında mevzilenen tikelci etiğin savunucusu olan iki gelenektir (Vincent, 1997, 18). Bu iki gelenek aralarındaki kimi farklılıklara rağmen birbirlerinin teorik ve normatif olarak destekleyicisi görünmektedir. Özellikle bireyin bağlamsallığına, gömülü doğasına, benlik tasavvurunun toplumsal arka planına yapılan vurgular iki geleneği evrenselci normatif bireyciliğin karşısına yerleştirmiştir. Buna ek olarak ortak yaşam pratiklerinin yarattığı anlamların bireyin hayatı üzerindeki ahlaki ve pratik etkisinin, iyi yaşama dair geliştirilen politik ufuk üzerinde etkili olacağı fikri iki gelenek açısından müşterektir.

Liberal milliyetçilik ve komüniteryanizm açısından ortak olan bir diğer fikir, bireysel atomizm karşısında topluluk üyelerine karşı ahlaki yükümlülüğümüz olduğu ve bunun sadakat, dayanışma, bağlılık ve diğerkâmlık gibi pratiklerin yaygınlaşmasını sağlayacağıdır. Ortak kimliğin ve müşterek yaşamın paylaşılmasından doğan ahlaki yükümlülükler iki düşünce geleneği açısından merkezi bir konumda bulunmaktadır. Bu durumda tarafgirlik ahlaki olarak meşru kabul edilmeli ve kişilerin ilişkiselliğinden doğan yükümlülüklerin evrensel yükümlülükler karşısındaki değeri göz ardı edilmemelidir. İki düşünce arasındaki bu düşünsel paralellikler liberal milliyetçiliğin komüniteryanizmin tikelci etik merkezinde bir türevi olduğu iddiasını desteklemektedir.

Kaynakça

- Ağcan, M. A. (2013). İnsanlık, Sosyo-politik Topluluk ve Evrensellik/Farklılık: Andrew Linklater, Eleştirel Kuram ve Küresel Siyaset. *Uluslararası İlişkiler*, 10(37), 3-35.
- Ağcan, M. A. (2022a). Giriş. İçinde M. A. Ağcan (Ed.), *Çağdaş Siyaset Teorisi* (1. bs, 1-27). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ağcan, M. A. (2022b). Kozmopolitanizm. İçinde M. A. Ağcan (Ed.), *Çağdaş Siyaset Teorisi* (1. bs, 379-410). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bennett, C. (2021). *Ahlâk Felsefesi Nedir?* (M. E. Kala, Çev.; 1. bs). Episteme Yayınları.
- Buchanan, A. E. (1989). Assessing the Communitarian Critique of Liberalism. *Ethics*, 99(4), 852-882. JSTOR.
- Callahan, D. (2000). Universalism & Particularism Fighting to a Draw. *The Hastings Center Report*, 30(1), 37-44. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/3527994>
- Denli, Ö. (2018). Evrenselcilikten Vazgeçiş: John Rawls'un İnsan Hakları Kavrayışının Dönüşümü. *Electronic Turkish Studies*, 13(30), 125-135. The Belt and Road Initiative Reference Source. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14378>
- Erdoğan, M. (2017). Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temelleri. İçinde C. Uslu (Ed.), *Liberalizm El Kitabı* (2. bs, 63-99). Liberte Yayınları.
- Erez, L. (2020). Liberal Nationalism, Immigration, and the Problem of Multiple National Identities. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 23(4), 495-517. <https://doi.org/10.1080/13698230.2018.1479816>
- Feldman, F. (2023). *Etik Nedir?* (F. B. Aydar, Çev.). Fol Kitap.
- Godwin, W. (2020). *Anarşizmin Felsefi Temelleri* (D. Uludağ, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Gutmann, A. (1985). Communitarian Critics of Liberalism. *Philosophy & Public Affairs*, 14(3), 308-322. JSTOR.
- Hayek, F. A. von. (2017). Liberalizm (Ü. Çetin, Çev.). İçinde C. Uslu (Ed.), *Liberalizm El Kitabı* (2. bs, 19-62). Liberte Yayınları.
- İmamoğlu, M. İ. (2013). Liberal Komüniteryanizmde İnsan, Toplum ve Devlet. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 18(34), 97-160.
- İmamoğlu, M. İ. (2014). Liberal Komüniteryanizmin Temel İlkeleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 72(1), 571-590.

- Jollimore, T. (2023). *Impartiality*. <https://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=impartiality>
- Kılıç, R. (2022). *Ahlak Felsefesi (Etik)*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kukathas, C. (2009). Ahlâkî Evrenselcilik ve Kültürel Farklılık (M. Erdoğan, Çev.). *Liberal Düşünce*, 14(55), 7-22.
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship A Liberal Theory of Minority Rights* (1. bs). Clarendon Press.
- Kymlicka, W. (2016). *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş* (E. Kılıç, Çev.; 3. bs). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lange, B. (2024). Partiality and Meaning. *Ethical Theory and Moral Practice*. <https://doi.org/10.1007/s10677-024-10437-0>
- MacIntyre, A. (2006). Vatanseverlik Bir Erdem Midir? (S. Çalışkan & Hamit Çalışkan, Çev.). İçinde M. R. Wolff Jonathan (Ed.), *Siyasal Düşünce* (1. bs, 358-374). Dost Kitabevi Yayınları.
- MacIntyre, A. C. (1984). *After virtue: A study in moral theory* (2nd ed). University of Notre Dame Press; WorldCat.
- Mack, E., & Gaus, G. F. (2017). Klasik Liberalizm ve Liberteryenizm: Özgürlük Geleneği (A. Akçiçek & B. Şahin, Çev.). İçinde C. Uslu (Ed.), *Liberalizm El Kitabı* (2. bs, 141-185). Liberte Yayınları.
- McMahan, J. (1997). The Limits of National Partiality. İçinde R. McKim & J. McMahan (Ed.), *The Morality of Nationalism* (s. 0). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195103915.003.0008>
- Miller, D. (1995). *On Nationality*. Clarendon Press.
- Miller, D. (1999). Communitarianism: Left, right and centre. İçinde D. Avnon & A. de-Shalit (Ed.), *Liberalism and its Practice* (ss. 138-148). Routledge.
- Miller, D. (2000). *Citizenship and National Identity*. Polity Press.
- Miller, D. (2005). Reasonable Partiality towards Compatriots. *Ethical Theory and Moral Practice*, 8(1/2), 63-81. JSTOR.
- Okumuş, A. (2022). Komüniteryanizm: Cemaatçi Siyaset Felsefesi. İçinde Muhammed A. Ağcan (Ed.), *Çağdaş Siyaset Teorisi* (1. bs). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Pogge, T. (2016). Kozmopolitanizm (A. Örküp, Çev.). İçinde R. E. Goodin, P. Pettit, & T. Pogge (Ed.), *Çağdaş Siyaset Felsefesi Kılavuzu* (1. bs, 436-464). Dipnot Yayınları.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press; JSTOR.
<https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9z6v>
- Rawls, J. (2019). *Siyasal Liberalizm* (Mehmet Fevzi Bilgin, Çev.; 2. bs). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rawls, J. (2021). *Bir Adalet Teorisi* (V. A. Coşar, Çev.; 4. bs). Phoenix Yayınevi.
- Sandel, M. J. (1982). *Liberalism and the Limits of Justice*. Cambridge University Press; WorldCat.
- Sandel, M. J. (2014). *Liberalizm ve Adaletin Sınırları* (A. E. Zeybekoğlu, Çev.; 1. bs). Dost Kitabevi Yayınları.
- Scheffler, S. (1997). Relationships and Responsibilities. *Philosophy & Public Affairs*, 26(3), 189-209. JSTOR.
- Tamir, Y. (1993). *Liberal Nationalism*. Princeton University Press.
- Tamir, Y. (2019). Not So Civic: Is There a Difference Between Ethnic and Civic Nationalism. *Annual Review of Political Science*, 22, 419-434.
- Taylor, C. (1988). *Philosophical papers. 1 Philosophical papers* (Repr). Cambridge Univ. Press; WorldCat.
- Uysal, Ö. F. (2024). *Komüniteryanizmin Siyasal Ontolojisi* [Doktora]. İstanbul Üniversitesi.
- Vincent, A. (1997). Liberal Nationalism and Communitarianism: An Ambiguous Association. *Australian Journal of Politics & History*, 43(1), 14-27.
- Vincent, A. (2006). *Modern Politik İdeolojiler* (A. Tüfekçi, Çev.; 1. bs). Paradigma Yayıncılık.
- Waldron, J. (2017). Siyasi ve Kapsamlı Liberalizm (D. Ak, Çev.). İçinde C. Uslu (Ed.), *Liberalizm El Kitabı* (2. bs, 377-407). Liberte Yayınları.
- Walzer, M. (1983). *Spheres of Justice: A Defence of Pluralism and Equality*. Basic Books.
<https://books.google.com.tr/books?id=8otpQgAACAAJ>
- Winkler, E. A. (2022). Are Universal Ethics Necessary? And Possible? A Systematic Theory of Universal Ethics and a Code For Global Moral Education. *SN Social Sciences*, 2(5), 66.
<https://doi.org/10.1007/s43545-022-00350-7>

Wren, T. E. (2018). Liberal—Komüniteryen Tartışması (C. Beysanoğlu, Çev.). *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(91-92), 205-209.

Extended Abstract

Introduction

This study discusses whether liberal nationalism can be considered a derivative of communitarian political theory from the perspective of particularist ethics. Initially, the tension between universalist and particularist ethics is discussed in terms of some key concepts such as objectivity-relativism, rationality-irrationality, and impartiality-partiality. Then, the discussion will focus on the political theory context, and liberalism, which can be considered the representative of universalist ethics, and communitarianism, which can be viewed as the representative of particularist ethics, will be compared in the light of concepts such as normative individualism, individual autonomy, self-concept, contextuality, community, common life and good life. In the last section, it will be argued that liberal nationalist thought is a derivative of communitarian thought since it envisions the nation as a community, emphasizes the contextuality of the individual and a limited concept of individual autonomy, and highlights the value of common life and solidarity.

1. Universalist Ethics- Particularist Ethics Dichotomy

Universalist ethicists argue that ethical theory should be objective, rational, internally consistent, universally applicable, independent of individual interests, and capable of transcending the particularities of time and culture. In contrast, advocates of particularist ethics contend that such a claim overlooks the importance of context, situation, particularity, and the deep cultural differences that exist between individuals and groups (Callahan, 2000, 40).

A reflection on the dichotomy between universal ethics and particular ethics is expressed through the opposition between moral relativism and moral objectivism. Moral objectivism is the belief that there are moral norms and principles that apply universally to everyone, at all times, and in all situations. While this concept is often closely associated with moral absolutism, there are key differences between the two. Moral absolutism asserts that objective moral principles apply in all situations and cultures without exception, whereas moral objectivism allows for certain exceptions. On the other hand, moral relativism posits that moral principles are not objective and instead vary according to individuals and cultures. What is considered morally right or wrong can differ between individuals or societies (R. Kılıç, 2022, 171-174).

Another reflection of the universal ethics-ethical ethics dichotomy is the moral impartiality-moral partiality debate. Impartiality is generally accepted as a universal moral requirement to be applied in moral practices. In this respect, there is a connection between moral

neutrality and universalist ethics. Partialists, on the other hand, argue that morally valuable forms of partiality exist and that they are irreducible to any fundamental principle (Jollimore, 2023).

To sum up, proponents of universal ethics view moral principles, rules, and norms as universal and valid for everyone, at all times, regardless of context or life conditions. They believe these principles are generalizable, equal for all, and impartial. On the other hand, advocates of particularist ethics argue that moral principles vary from society to society, situation to situation, or period to period. They contend that there cannot be a universally valid set of moral rules and that qualities like equality and impartiality may not adequately explain moral behavior or norms in certain contexts. Furthermore, they emphasize that private relationships and personal commitments hold moral significance.

These two traditions have sparked numerous debates in the field of political theory. The nation-state, a modern entity rooted in a certain degree of homogeneity, has become the focal point of a tension between universality and particularity, especially on issues such as nation-building, the socio-political meaning of citizenship, cultural relativism, pluralism, multiculturalism, recognition, and minority rights. The nation-state, which hosts people of diverse religious beliefs, ethnicities, cultural traditions, and languages, exemplifies this tension. Moreover, the debate surrounding the universality vs. particularity of morality is central to discussions about global poverty, global resource inequality, and the moral obligations we owe to “strangers who are not us,” such as asylum seekers and refugees. We can now explore this issue in the context of political theory.

2. Universalist and Particularist Ethics in the Context of Political Theory

The dichotomy between universal ethics and particular ethics, which has significantly influenced various fields of moral philosophy, has also had a considerable impact on contemporary political theory. Modern political thought is deeply concerned with the tension between universal rational-moral values, as evoked by the concept of humanity, and the rights and duties that arise from belonging to a particular socio-political community. While universalist ethics is grounded in the concept of humanity, particularist ethics emphasizes the importance of distinct socio-political communities and focuses on virtues that are shaped by socio-political belonging (Ağcan, 2013, 8). Universalist ethics seeks to find ways for different communities and value systems to peacefully coexist based on shared moral commitments, while also protecting basic human rights and interests. In contrast, particularist ethics asserts that recognizing and respecting the diversity of human experiences and ways of life is the primary goal (Callahan, 2000, 41-42).

2.1. Universalist Liberalism - Particularist Communitarianism

To further clarify the dichotomy between universalist ethics and particularist ethics in contemporary political theory, it is helpful to consider the liberalism-communitarianism debate. MacIntyre argues that liberal neutral morality, whether in its Kantian, utilitarian or contractarian versions, has certain common features. Accordingly, morality consists of rules that any rational individual would endorse, and it is neutral in the face of competing and conflicting interests, as opposed to being an expression of particular interests. The individuals who are the subject of morality and who practice morality are singular human beings and are evaluated as a single person when making moral evaluations. Morality establishes criteria that allow judgments to be made on all social structures independently of the characteristics of these structures (A. MacIntyre, 2006, 363).

Communitarian thought, on the other hand, refers to universal values that are thought to be valid for all people and societies, and objects to criticisms and proposals based on these values by ignoring the current social context and the addressee group. Because such an approach ignores individual and social sensitivities, possibilities and limits. However, the relationship between “what is” and “what should be”, between “the realities of life” and “the goals of life” should not be a relationship of competition, but a relationship of mutual exchange and dependence (İmamoğlu, 2014, 574).

Although the liberal tradition has taken various positions on the issue of cultural differences, it has largely agreed on the universality of liberal values. In particular, liberals such as Susan Okin, Brian Barry, Jeremy Waldron and Joseph Raz consider multiculturalist demands such as respect for difference as secondary to liberal universal principles and test cultural traditions against the backdrop of liberal principles. For example, a cultural tradition that rejects the principle of individual autonomy should not be tolerated by liberalism. Despite some differences, cosmopolitan liberals think in parallel that universal moral judgments can be made. According to them, it is not acceptable to justify non-compliance with liberal universal values or to act contrary to them on the grounds of cultural difference (Kukathas, 2009, 11-13). Even Will Kymlicka, who is more sensitive to tolerance of cultural difference than cosmopolitan liberals and argues that respect for minority rights can be reconciled with liberal universal values, argues that a liberal society would not embrace communities that are deeply illiberal. For him, therefore, the universalist principle cannot tolerate profound difference (Kukathas, 2009, 9-10).

Communitarians such as Alasdair MacIntyre, Michael Walzer and Charles Taylor argue against the liberal idea that there are universal moral principles and advocate tolerance of differences from a particularist front. Walzer argues that morality depends on local understandings

and meanings, and therefore universal moral principles are not in a position to criticize and judge local moral practices. Taylor, on the other hand, argues that liberal tolerance of minorities is not enough because what minority groups want is recognition of their authenticity and dignity as individuals and communities separate from everyone else. Moreover, communitarian thinkers point out that the seemingly universal and neutral principles of liberalism must be recognized as products of a particular conception of the good, given their historical and philosophical origins (Okumuş, 2022, 83). In this respect, liberal theory attempts to establish a moral and political monopoly over other particularities by universalizing a particular conception of the good.

2.2. Communitarian Thought and Liberal Nationalism

Represented in the classical tradition by J.S. Mill and G. Mazzini, and in contemporary political theory by Yael Tamir, David Miller, Neil MacCormick, Joseph Raz, and Will Kymlicka, liberal nationalism seeks to reconcile liberal values with nationalist principles. There are significant intellectual commonalities between liberal nationalism and communitarianism, as liberal nationalists view the nation as a community. In this sense, it is reasonable to regard liberal nationalist thought as a derivative of communitarianism.

The most fundamental commonality between the two traditions is the claim that moral and political goods cannot be determined through abstract universal reasoning. Rather, moral and political goods emerge from historical or national communities. Another shared idea is that the community or nation serves as the basis of practical reason, value, and political judgment. This positions communitarians and liberal nationalists as critics of liberal universalism, emphasizing the particularity of historical communities. The third commonality is the claim that the person, or self, is shaped within a community or nation. The concept of the social, embedded, or contextual individual stands in opposition to liberal atomistic individualism, meaning that outside of nations or communities, there are no external universal rational or moral foundations to appeal to (Vincent, 2006, 409).

Conclusion

In conclusion, it is possible to say that liberal nationalism has a theoretical foundation centered on particularist ethics, and therefore it is on the communitarian side of the liberalism-communitarianism debate, which is the reflection of the universalist ethics-ethics dichotomy in political theory. Liberal nationalism, which is based on the ethics of nationalism, and communitarianism, which is based on the ethics of community, are two traditions that advocate particularist ethics positioned against universalist ethics (Vincent, 1997, 18). Despite some

differences, these two traditions seem theoretically and normatively supportive of each other. In particular, their shared emphasis on the contextuality of the individual, the embedded nature of the self, and the social background of the self-concept places both traditions in opposition to universalist normative individualism.

Additionally, both traditions share the idea that, in contrast to individual atomism, we have moral obligations to members of the community. This leads to the cultivation of virtues such as loyalty, solidarity, commitment, and altruism. Moral obligations arising from shared identity and common life are central to both liberal nationalism and communitarianism. In this context, partiality should be considered morally legitimate, and the value of obligations arising from the relational nature of individuals—vis-à-vis universal obligations—should not be overlooked. These intellectual parallels support the claim that liberal nationalism is a derivative of communitarianism.